

Rol & positionering gedragsexpertise RIVM in de pandemiebestrijding

tbv bespreking in DR dd 16 oktober 2020, ingebracht door (10)(2e)

OMT en kabinet geven steeds meer aan dat gedrag van belang is om verspreiding van het corona-virus tegen te bestrijden. De Corona Gedragsunit levert voor die uitdaging bruikbare inzichten en materialen op, zoals

- Theoretisch kader voor gedragsverandering & -behoud & praktisch communicatiestappenplan
- Inzicht in (ontwikkeling van) naleving gedragsregels en factoren die daarmee samenhangen zoals draagvlak, percepties en normen
- Mondelinge adviezen hoe naleving van gedragsregels te bevorderen met de 3Cs – Communicatie, Context en Controle op basis van theoretisch kader; en inzichten vanuit de eigen wetenschappelijke adviesraad.

Inzet en doel gesprek in de DR:

- Hoe virologische en gedragswetenschappelijke inzichten vruchtbaar met elkaar gecombineerd kunnen worden, zodat maximale effectiviteit van maatregelen wordt bereikt en de boodschappen vanuit het RIVM congruent zijn. > **wil RIVM integraal of sectoraal kennis & ondersteuning bieden?**
- Hoe ver wil het RIVM gaan met de inzet van gedragsexpertise? > **bieden van inzichten wel / niet aangevuld met adviezen?**
- Vaststellen wat dat voor de interne samenwerking betekent tussen oa CIB, C&D en gedragsunit en voor positionering richting Haagse partners (NKC / NCVT / VWS / DG COVID-19 / BAO) > **optie: instellen programma COVID19 Gedrag & Maatschappij**

Opracht Corona Gedragsunit

De Corona Gedragsunit van het RIVM ondersteunt beleid door gedragswetenschappelijke kennis te ontsluiten, te ontwikkelen en te vertalen naar antwoorden en adviezen voor overheidsbeleid en -communicatie. Het ministerie van VWS – directie Publieke Gezondheid - is opdrachtgever.

Focus van de corona gedragsunit: het verschaffen van gedragsinzichten die bruikbaar zijn bij de bestrijding van de Sars-Cov-2 pandemie – snel & goed.

De gedragsunit nu:

- monitoring (achtergrond van) naleving gedragsregels en welbevinden met cohort onderzoek samen met GGD'en vanaf april (cohort), trendonderzoek (cross-sectioneel) t.b.v. corona dashboard, en verdiepende interviews
- bestudering gedragswetenschappelijke literatuur – verzamelen, bundelen en duiden
- adviseren over- en ophalen van inspirerende voorbeelden #hoedanwel
- oplevering geïntegreerde inzichten (memo's) over specifieke thema's of doelgroepen (jongeren, thuisisolatie, testen etc.)
- advisering communicatiebeleid Rijksoverheid (na NKC stilgevallen, wordt inmiddels weer opgepakt)
- kennisdeling (nog beperkt)
- Afstemming met CIB: Marijn wekelijks te gast bij het ResponseTeam; (10)(2e) wekelijks afstemmingsoverleg met LCI/EPI/CIB op medewerkers/AH niveau (inbreng primair vanuit gedragsunit).

Wat doet de gedragsunit niet (meer)

- interventie-ontwikkeling
- effectiviteitsonderzoek interventies
- systematische check van overheidswebsites op eenduidigheid en helderheid over gedragsregels (wel in aanvangsfase gedaan, toen zeer goed ontvangen) wordt nu gemist / vraag is er wel naar
- begeleiding en reflectie bieden aan campagneteams (10)(2e) deed dit vooral)
- social media analyse (eerste paar maanden opgenomen in opdracht ZonMw)

Welk deel van de opdracht vraagt meer inzet komende periode

Kennisverspreiding en kennismakelaarfunctie:

- Opleveren van wetenschappelijke publicaties
- Leveren van kennis op maat voor de praktijk (professionals, stakeholders)
- Kennis programmeren

- Kennisdeling / training, zodat meer professionals zelfstandig gedragsinzichten effectief kunnen toepassen aan de hand van theoretisch kader & communicatiematrix. (e-learning, podcasts, webinar, invul-schema's)
- Expertise inzetten bij landelijk team overheidscommunicatie (verzoek hiertoe is gedaan)
- Samenwerking met andere instituten / onderzoeksgroepen die meerwaarde/aanvulling bieden (nu mn met UvA al gestart)
- Ontwikkelen en testen van kennisproducten over hoe de gedragsmaatregelen in de praktijk toe te passen (bijv. hoe mondkapje te dragen?)
- Instellen van burgerpanel en kennisplatform (niet nu in opdracht van VWS, maar wel steeds meer nodig)

Welke verbeteringen zijn mogelijk:

- Doorlooptijden verkorten voor niet-reguliere vragen (integrale memo's, rapid response)
- Hiertoe tijdig kunnen inspelen en anticiperen op vraagstukken die voorgelegd worden aan OMT – voorstel: een eenmalige inleiding in OMT, zodat OMT / LCI ook beter op de hoogte is van de vragen die zij aan de gedragsunit kunnen stellen, en ook weten wanneer welke resultaten / inzichten te verwachten zijn. Eventueel gedragsunit toevoeren bij OMT zodat gedragsparagraaf zeer kort na of tegelijk met OMT advies opgeleverd kan worden aan BAO.
- Gedragsnotities direct inbrengen bij het BAO (ambtelijk overleg) en bij OMT
- Heldere afspraken over voortijdig gebruik onderzoeksresultaten gedragsunit
- Kwaliteit duiding en interpretaties verbeteren – dit vraagt om meer senior-expertise met quick not dirty mindset
- Vraagstukken beleggen bij externe partijen die daar sterk in zijn, al mee bezig zijn/track record op hebben
- Advisering communicatiebeleid RIVM (ook rondom vaccinatiecampagne)– rivm.nl blijft een belangrijke informatiebron voor burgers, ook al is publiekscommunicatie niet bij RIVM belegd
- Beter benutten van de expertise van de wetenschappelijke adviesraad en hun aanbod om te helpen

Waar zijn gedragsinzichten bruikbaar in de pandemiebestrijding?

- > **Bij duiding van besmettingscijfers:** wat hangt samen en is (mogelijk) van invloed op het minder goed opvolgen van welke maatregelen (kenmerken doelgroep, kennis, motivatie, middelen, draagvlak, risico-perceptie, praktische haalbaarheid en omgevingsdrempels)
- > **Bij besluitvorming over maatregelen**
Besluiten worden voorbereid in het BAO en genomen door het kabinet, op basis van het OMT advies en andere input. Realistisch beeld over gedrag en beïnvloedingsmogelijkheden kan besluiten over beleidstools (advies? verplichting? informeren? faciliteren?) vergemakkelijken. Zonder in de weg te staan of te vertragen juist de effectiviteit van kennis verhogen. Onduidelijk is in hoeverre gedragsinzichten het BAO c.q. het kabinet bereiken. Hierdoor is anticiperen en behoefte afstemmen lastiger.
- Discussiepunt** – inzet op afweging van virologische en gedragswetenschappelijke inzichten in OMT vs afweging in BAO
 - o Bij afweging in BAO -> dan zal parallel aan de adviesvraag aan het OMT ook een adviesvraag aan de gedragsunit gesteld moeten worden.
Nu opereert de gedragsunit in relatieve mist aangezien wij niet geïnformeerd worden vanuit LCI/OMT over mogelijk nieuwe maatregelen /aanscherping /afschaling.
 - o Bij afweging in het OMT -> iteratief proces inrichten – OMT adviezen op basis van virus naar CGU/WAR ter verrijking met gedragsinzichten.. Plus in voorbereiding van OMT inzichten vanuit CGU/WAR input al agenderen (is dit niet hetzelfde?).
- > **Bij communicatie over besluiten** via persconferenties en in het verlengde hiervan ook bij media-optredens door politici, OMT-leden en onafhankelijke deskundigen die ook in de WAR zitten. (uitgangspunt hierbij: RIVM-medewerkers communiceren geen meningen over besluiten; met uitzondering van [\(10\)2a](#), [\(10\)2a1](#), [\(10\)2a](#)) als voorzitter OMT)
 - o Ter voorbereiding op Catshuissessies en persconferenties gaat de gedragsunit weer een rol vervullen via aansluiting bij het NKC.

- o Gedragsunit kan OMT ondersteunen met gedragsinzichten, zoals afgelopen week met cijfers & duiding over thuisblijven & testen. WAR leden ondersteunen de gedragsunit hierbij met directe kennisdeling via online-sessies en app-groep.
 - o Bij media-optredens & TK briefings ^{(10)26 (10)26L (10)26} door gedragsinzichten te delen.
- **Bij beleid gericht op faciliteren en naleven van maatregelen:** Dit is het domein van zowel departementen als veiligheidsregio's, die ook graag gebruik maken van onze gedragsexpertise. Daarnaast zijn ook de gemeenten actief in het aan hun bewoners uitleggen van de maatregelen en hen faciliteren door o.a. inrichting van ruimte. Bij beleid gaat het om de trits **Communicatie** (eenduidig en duidelijk), **Context** (inrichting omgeving / sociale norm) & **Controle** (verplichting / handhaving).

Bijlage 1 Opdracht & Werkwijze Corona Gedragsunit

De opdrachtverstrekking vanuit VWS-PG is redelijk algemeen. Vragen die aan de gedragsunit worden gesteld komen van verschillende Haagse kanten (VWS-PG, DG COVID19, VWS-programmadirectie COVID19 en sinds aug ook SG's / begeleiding BIT teams), alsmede vanuit het CIB en LOT-C. Voor het zelf oppakken, doorspelen naar externe partijen of ontraden is een beknopt afwegingskader opgesteld.

Opdracht Corona Gedragsunit (VWS offerte)

Het ministerie van VWS verzoekt het RIVM om een gecoördineerde inbreng van gedragswetenschappelijke expertise bij de beleidsvoorbereiding en communicatie van gedragsmaatregelen en -adviezen in de bestrijding van de Corona-uitbraak. Het gaat hierbij om wetenschappelijke kennis over determinanten van gedrag, effectieve gedragsverandering en instandhouding daarvan. Onder meer kennis over risicoperceptie en risicocommunicatie, benadering van verschillende doelgroepen, inzet van e-health en apps, kunnen beleid en communicatie helpen bij het vergroten van de effectiviteit en houdbaarheid van maatregelen en beleid.

Concreet gaat het onder andere om de volgende activiteiten:

- Het signaleren, verzamelen en integreren van relevante gedragswetenschappelijke kennis (op het gebied van corona, maatregelen, gedrag en welbevinden) en deze vertalen naar de actuele praktijk zodat deze toepasbaar is voor beleid en communicatie;
- Het (schriftelijk) beantwoorden van beleidsvragen – voor zover het gedragsaspecten van corona-maatregelen en -effecten betreft (bijvoorbeeld ten aanzien van het gebruik van mondkapjes, het afschalen van maatregelen, ect). Hierbij gaat het primair om vragen van het ministerie van VWS en de VWS Taskforce Gedragswetenschappen.
- Het inbrengen van expertise aan tafel en adviseren over overheidscommunicatie en publieksvoorlichting en het becommentariëren van diverse communicatieproducten (bijvoorbeeld van de campagne AlleenSamen) op verzoek van het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC), van de Dienst Publieksvoorlichting en Campagnes (DPC) van het ministerie van Algemene Zaken en van het Landelijk Operationeel Team Corona (LOT-c).
- Ondersteuning en facilitering van de Wetenschappelijke adviesraad Corona Gedragsunit (agenda, uitnodigingen, verslaglegging, vacatievergoeding etc.).
- Organisatie, ondersteuning en facilitering van de VWS-Taskforce Gedragswetenschappen, onder meer door invulling van de secretaris-rol.

Met als aanvulling vanaf juli 2020:

- Voortzetting vragenlijstonderzoek – met 3 metingen najaar en laatste meting in januari 2021
- Voortzetting verdiepende interviews – thema-specifiek inzoomen / duiding op vragenlijst
- Mixed-methods rapid response onderzoek op verzoek - ofwel vraaggericht verdiepend onderzoek, met resultaat (geïntegreerde) memo's
- Input openbaar coronadashboard.nl - tweewekelijkse flitspeilingen
- Verzamelen, verrijken en verspreiden inspirerende voorbeelden #hoedan

Het RIVM geeft hier vanaf 20 maart 2020 invulling aan via de Corona Gedragsunit en wordt bijgestaan door een onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad bestaande uit 15 hoogleraren. De gedragsunit is gestart met inzet van RIVM-medewerkers die reeds in dienst waren en met prof.dr. (10)(2e) e (10)(2e) op detachingsbasis van respectievelijk Radboud universiteit en de Hogeschool van Amsterdam.

Het werk is vorm gegeven in verschillende werkpakketen te weten

WP1 netwerken (nog niet goed uit de grond gekomen, nu via WP7)
 WP2 literatuur ; (6 memo's gepubliceerd) update thuisisolatie/quarantaine nu in voorbereiding
 WP3 gedragsvragenlijst met 25 GGD'en; inmiddels ronde 7 met 48k resp.
 WP4 interviews; ronde 7 start 19 oktober
 WP5 social media (dit is na fase 1 – april/juli - gestopt)
 WP6 rapid respons onderzoek (oa. zelf testen op verzoek van VWS)
 WP7 kennisintegratie & disseminatie (oa geïntegreerde memo's)
 WP10 inspirerende voorbeelden #hoedan
 WP11 gedragsindicatoren voor het corona dashboard (nieuw gestart trendonderzoek, met representatieve cijfers op veiligheidsregio-niveau)
 WP8/9 betref communicatie/beleidsadvies – Na opheffen NKC, wisselingen in Den Haag en vertrek (10)(2e) is dit vrijwel stil gevallen.

In totaal zijn ca. 50 RIVM-medewerkers bij/voor de gedragsunit actief, waarbij het merendeel afkomstig is van GenM, maar ook DMG, VLH, VPZ/SIM, GZB en LCI leveren menskracht. Plus de stafafdeling C&D uiteraard. Ook hebben we mensen aan de slag op basis van detacheringen vanuit TNO, Radboud, UU, HvA en 2 GGD'en. Totale inzet is ca 20 fte.

Opbrengsten worden gepubliceerd op www.rivm.nl/gedragsonderzoek
 Ook via sociale media, webinars, presentaties en via optredens van met name WAR-leden in de media worden resultaten/inzichten gedeeld. RIVM'ers in media bij toelichting op nieuwe resultaten gedragsonderzoek (10)(2e) 1^e woordvoerder, (10)(2e) is achtervang).

Interne afstemming RIVM

- 3x per week kernteam ; waarbij 1x per 3wkn afstemming met DR-vertegenwoordiger
- 1x per week deelname (10)(2e) – (10)(2e) – aan RT, dit is nu de primaire lijn van inbreng resultaten /inzichten van de gedragsunit bij CIB
- 1x per week afstemmingsoverleg LCI-IDS-EPI-gedragsunit (was oorspronkelijk met CH EPI/IDS/GenM maar in navolging LCI afgeschaald naar AH / programmamanagers niveau), doel hiervan is om tijdig vanuit CIB signalen te krijgen van ontwikkelingen rondom het virus waar gedragsexpertise bij nodig is, zodat topics goed geprioriteerd kunnen worden; en anderzijds om CIB te informeren over welke resultaten/inzichten vanuit de CGU verwacht worden / reeds te gebruiken zijn.
- 1x per 2 wkn overleg met de werkpakketleiders
- 1x per 3 tot 6 wkn overleg met de wetenschappelijke adviesraad /

Externe afstemming met opdrachtgever VWS en andere relevante partijen in de pandemiebestrijding (zoals LOT-C, NCTV, DG COVID) - ad hoc.

Bijlage 2 Wetenschappelijke adviesraad Corona Gedragsunit (WAR)

Naam	Instituut	Vakgebied
Prof. dr. (10)(2e)	Amsterdam UMC Universitair Medisch Centrum Universiteit van Amsterdam	Migratie en gezondheid
Prof. dr. (10)(2e)	Erasmus Universiteit & Centrum voor Media en Gezondheid	Gezondheidscommunicatie, leefstijlcampagnes, kwetsbare groepen, entertainment media
Prof. dr. (10)(2e)	Erasmus Universiteit Rotterdam / Radboud Universiteit	Gedragsverandering, jongeren & (sociale) media
Prof. dr. (10)(2e)	Maastricht University	Gedragsverandering en technologie (e-communicatie)
Prof. dr. (10)(2e)	Erasmus Universiteit	Gezondheidspsychologie & Chief Diversity Officer
Prof. dr. (10)(2e)	Leiden Universiteit	E-health, gezondheidspsychologie, gezond leven lang volhouden, stress en verwachtingen
Em. prof. dr. (10)(2e)	Maastricht University GGD Gemeentelijke	Toegepaste psychologie
Prof. dr. (10)(2e)	Gezondheidsdienst Gelderland Zuid & RadboudUMC Radboud University Medical Centre	Zorg & publieke gezondheid
Prof. dr. (10)(2e)	Pharos & RadboudUMC	Gezondheidsverschillen en persoonsgerichte 1e lijnszorg
Prof. dr. (10)(2e)	Universiteit van Amsterdam	Gedragsbeïnvloeding en gezondheidscommunicatie
Prof. dr. (10)(2e)	Universiteit Utrecht, Self regulation lab	Social, health organisational psychology, self regulation, self control, nudging
Prof. dr. (10)(2e)	Amsterdam UMC, Vrije Universiteit Amsterdam, Department of Public and Occupational Health	Risicocommunicatie & risicoperceptie
Prof. dr. (10)(2e)	UMC Groningen & Universiteit Twente	Gezondheidspsychologie
Prof. dr. (10)(2e)	ASCoR, Universiteit van Amsterdam	Gezondheidscommunicatie, ouderen, eHealth
Prof. dr. (10)(2e)	Universiteit Utrecht, Afdeling Interdisciplinaire Sociale Wetenschap	Sociale wetenschappen, publieke gezondheid, gezondheidsbevordering, gezondheidsvoorlichting, gezondheidspsychologie

Rol en taken Wetenschappelijke Adviesraad

(zoals vermeld in notitie 'rolomschrijving en werkwijze WAR' van 20 mei jl.)

De rol en taken van de adviesraad zijn gericht op ondersteuning van de corona-gedragsunit van het RIVM en bestaan in hoofdzaak uit:

- Het adviseren over: onderzoek naar gedragsmaatregelen en welbevinden, ten aanzien van onderzoeksvragen, aanpak en methodologie, duiding en disseminatie van de resultaten; de beantwoording van beleidsvragen en beleids- en communicatieadviezen;
- Het leveren van wetenschappelijke input, zowel op basis van eigen expertise, als in de vorm van wetenschappelijke literatuur, veelal naar aanleiding van een concreet verzoek hierom vanuit de gedragsunit;
- Het faciliteren en bevorderen van de samenwerking en kennisuitwisseling tussen de gedragsunit en (eigen) universiteit / kennisinstituut.

Deze inzet focust op bijdragen aan effectieve bestrijding van de corona-pandemie.

De gedragsunit van het RIVM zal de adviezen en input van de leden van de adviesraad zorgvuldig wegeven, en waar nodig motiveren wanneer er van adviezen wordt afgeweken. Het RIVM is zelf eindverantwoordelijk voor het onderzoek en de producten van de gedragsunit. De adviesraad draagt hier geen inhoudelijke verantwoordelijkheid voor. De adviesraad heeft niet tot taak om producten goed te keuren of haar akkoord aan producten te geven.

De leden van de WAR hebben geen (betaalde) relatie met het RIVM. Om deze reden zijn bijv. (10)(2e) en (10)(2e) geen lid van de WAR.

De WAR overleggen worden technisch voorgezeten door (10)(2e) (10)(2e) en ondersteund door (10)(2e) (10)(2e) en (10)(2e) (10)(2e). Vaste gesprekspartners van de WAR zijn de leden van het kernteam van de gedragsunit.

Leden van de WAR ontvangen voor deelname aan overleggen een vacatievergoeding conform de richtlijnen van de rijksoverheid. Het RIVM is transparant over de samenstelling van de WAR via rivm.nl. Leden van de WAR zijn zich ervan bewust dat ze niet namens de WAR kunnen spreken in de media. Bij media vragen over corona en gedrag spreken zij op persoonlijke titel en informeren zij wel (10)(2e) als (10)(2e) van de gedragsunit.